

ПОСТАНОВА

Верховної Ради України

Про здійснення підготовки деяких питань щодо захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

У зв'язку з триваючою збройною агресією Російської Федерації проти України, необхідністю здійснення підготовки деяких питань щодо захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у період дії воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ, Верховна Рада України постановляє:

1. Звіт Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, про виконану роботу взяти до відома (додається).
2. Опублікувати звіт Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у газеті "Голос України".
3. Завершити роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

4. Для забезпечення подальшого здійснення підготовки деяких питань щодо захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, під час дії воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України "Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24 лютого 2022 року № 2102-IX:

1) утворити Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (далі – Тимчасова спеціальна комісія), та визначити основними завданнями Тимчасової спеціальної комісії:

здійснення аналізу практики застосування та реалізації законодавчих актів з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі щодо отримання такими особами компенсацій (у тому числі грошових компенсацій) за пошкодження та знищення об'єктів нерухомого майна та іншу завдану шкоду внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, аналізу відповідності закону підзаконних нормативно-правових актів з цих питань та своєчасності їх прийняття;

підготовку пропозицій Верховній Раді України щодо визначення пріоритетних напрямів вдосконалення законодавства України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

здійснення підготовки, попереднього розгляду та доопрацювання законопроектів, проектів інших актів Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі щодо забезпечення цих осіб житловими приміщеннями або соціальним житлом, придатним для проживання, та вдосконалення механізмів пільгового кредитування, іпотеки для придбання земельних ділянок, придбання та будівництво житла, застосування інших фінансово-кредитних механізмів, спрямованих на відшкодування шкоди цим особам;

здійснення взаємодії з органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та, за погодженням з Головою Верховної Ради України, міжнародними організаціями, державними органами і неурядовими організаціями інших держав з питань діяльності Тимчасової спеціальної комісії;

2) визначити, що кількісний склад Тимчасової спеціальної комісії становить 15 народних депутатів України, у складі, передбаченому пунктами 4, 5 Постанови Верховної Ради України "Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та

немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 грудня 2023 року № 3535–ІХ та пунктом 1 Постанови Верховної Ради України "Про зміни у складі Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 серпня 2024 року № 3922–ІХ:

голова Тимчасової спеціальної комісії – народний депутат України Фролов Павло Валерійович (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ");

заступник голови Тимчасової спеціальної комісії – народний депутат України Величкович Микола Романович (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРІСТЬ");

члени Тимчасової спеціальної комісії – народні депутати України:

Арсенюк Олег Олексійович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Вельможний Сергій Анатолійович	– депутатська група "ДОВІРА";
Войцехівський Віталій Олександрович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Волинець Михайло Якович	– депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина";
Горбенко Руслан Олександрович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Гриб Вікторія Олександрівна	– позафракційна;
Козир Сергій В'ячеславович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Колтунович Олександр Сергійович	– депутатська група "Платформа за життя та мир";
Неклюдов Владлен Михайлович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Павліш Павло Васильович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";

- Світлична
Юлія Олександрівна – позафракційна;
- Ткаченко
Максим Миколайович – депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ
"СЛУГА НАРОДУ";
- Юрченко
Олександр Миколайович – депутатська група "Відновлення України";

3) визначити строк діяльності Тимчасової спеціальної комісії – один рік з дня її утворення;

4) звіт Тимчасової спеціальної комісії про виконану роботу заслухати на пленарному засіданні Верховної Ради України не пізніше шестимісячного строку з дня її утворення;

5) матеріально-технічне, кадрове, інформаційне та організаційне забезпечення діяльності Тимчасової спеціальної комісії покласти на Апарат Верховної Ради України.

5. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради
України

м. Київ
17 грудня 2024 року
№ 4152-IX

Р. СТЕФАНЧУК

Додаток
до Постанови Верховної Ради України
17 грудня 2024 року
№ 4152–ІХ

З В І Т

про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Відповідно до Постанови Верховної Ради України "Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 грудня 2023 року № 3535–ІХ утворено Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України (далі – Комісія).

Головою Комісії обрано народного депутата України Фролова Павла Валерійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ"), заступником голови Комісії – народного депутата України Величковича Миколу Романовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ").

До складу Комісії обрано таких народних депутатів України:

Арсенюк
Олег Олексійович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Вельможний
Сергій Анатолійович	– депутатська група "ДОВІРА";
Войцехівський
Віталій Олександрович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Волинець
Михайло Якович	– депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина";
Горбенко
Руслан Олександрович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Козир
Сергій В'ячеславович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";

Колтунович Олександр Сергійович	– депутатська група "Платформа за життя та мир";
Молоток Ігор Федорович	– депутатська група "Партія "За майбутнє";
Неклюдов Владлен Михайлович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Павліш Павло Васильович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Світлична Юлія Олександрівна	– позафракційна;
Ткаченко Максим Миколайович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Юрченко Олександр Миколайович	– депутатська група "Відновлення України".

Постановою Верховної Ради України "Про зміни у складі Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 серпня 2024 року № 3922–ІХ Верховна Рада України увільнила від обов'язків члена Комісії народного депутата України Молотка Ігоря Федоровича (депутатська група "Партія "За майбутнє") та обрала до складу Комісії народного депутата України Гриб Вікторію Олександрівну (позафракційна).

Кількісний склад Комісії – 15 народних депутатів України.

Загальна інформація про Комісію та основні результати її діяльності

Відповідно до основних завдань, серед яких визначено здійснення аналізу практики застосування та реалізації законодавчих актів, підготовка пропозицій щодо визначення пріоритетних напрямів вдосконалення законодавства України з питань захисту внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, Комісія побудувала свою діяльність за такими основними напрямками:

вирішення житлових питань внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

надання фінансової допомоги внутрішньо переміщеним особам (далі – ВПО) та іншим особам, постраждалим внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України;

компенсація завданих шкоди, збитків та сприяння репараційним виплатам; заходи парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади.

Протягом одного року своєї діяльності Комісія провела 21 засідання, у тому числі п'ять виїзних, на яких розглянуто 63 змістовні питання. З прийнятими рішеннями Комісії можна ознайомитися на офіційній веб-сторінці Комісії: https://www.rada.gov.ua/tsk/tsc_idps.

Основним результатом роботи Комісії стало прийняття двох законів України, ініційованих народними депутатами України – членами Комісії:

Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна" від 4 грудня 2024 року № 4114–ІХ, який надав ВПО пріоритетне право на отримання компенсації за знищене житло за програмою "єВідновлення", а також дозволив спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на 2024 рік у розмірі близько 15 млрд грн на виплату компенсації для близько 10 тисяч родин ВПО, що втричі більше за кількість нових осель, вже отриманих за цією програмою;

Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо додаткових заходів, пов'язаних із забезпеченням внутрішньо переміщених осіб житлом" від 20 листопада 2024 року № 4080–ІХ, що передбачає проведення обстеження всіх об'єктів нерухомості, в яких можуть проживати ВПО, та створення Інформаційно-аналітичної системи об'єктів нерухомого майна для забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом, у тому числі у формі загальнодоступної інтерактивної мапи, в якій буде доступна інформація про технічний стан об'єкта, його фото, кількість місць для проживання, обсяг потенційних інвестицій для приведення у належний для проживання стан. Важливо, що ВПО зможуть обирати об'єкт, в якому вони хотіли б проживати, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування – комунікувати з міжнародними партнерами щодо залучення необхідних ресурсів для проведення необхідного ремонту та введення об'єкта в експлуатацію.

Крім того, Верховна Рада України підтримала пропозицію народних депутатів України – членів Комісії щодо спрямування в Законі України "Про Державний бюджет України на 2025 рік" додатково 1 млрд грн на виплату допомоги на проживання ВПО, а також 4 млрд грн – на компенсацію за пошкоджене або знищене нерухоме майно за програмою "єВідновлення".

Вирішення житлових питань внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Початок повномасштабної збройної агресії 24 лютого 2022 року як чергова фаза міжнародного збройного конфлікту, який Російська Федерація розпочала у лютому 2014 року, спричинив безпрецедентну гуманітарну кризу в Україні, що є резонансним гуманітарним викликом у сфері прав людини. Збройна агресія

Російської Федерації проти України, у тому числі встановлення тимчасового військового контролю Російської Федерації над частиною територій України, призвела до масштабних руйнувань, пошкодження інфраструктури та житлового фонду, що спричинило порушення низки фундаментальних прав людини, а також масове внутрішнє переміщення.

За даними Міжнародної організації з міграції, на кінець 2024 року вплив війни, напади на цивільну інфраструктуру та обмежений доступ до електроенергії істотно впливають на наміри мобільності, потенційно призводячи до збільшення переміщення. Факторами впливу на переміщення, в тому числі повернення до покинутого місця проживання, виїзду за кордон, є високі витрати на житло та комунальні послуги, проблеми з працевлаштуванням та загальна економічна напруженість. Дані фактори розглядалися серед напрямів роботи Комісії протягом звітного періоду.

За оцінками Кабінету Міністрів України, Групи Світового банку, Європейської Комісії та Організації Об'єднаних Націй, викладеними у звіті "Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення" (Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA3), з моменту широкомасштабного вторгнення Російської Федерації мільйони українців втратили дім. Загальна площа пошкоджених або зруйнованих обстрілами об'єктів становить 88,9 млн метрів квадратних, або 8,6 % житлового фонду України. Таким чином, пошкоджено або зруйновано житло приблизно 1,4 млн домогосподарств (близько 3,4 млн осіб). За попередніми оцінками, шкода, завдана житлу, оцінюється в 58,94 млрд доларів США, що становить більше третини загальної шкоди, заподіяної Україні, станом на січень 2024 року.

Забезпечення житлом внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, залишається одним із найбільш актуальних питань та заслуговує на особливу увагу органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це питання має не лише гуманітарне, а й стратегічне значення для забезпечення стабільності та безпеки в Україні, оскільки кожний п'ятий українець став ВПО. Житлові рішення, вже запропоновані Кабінетом Міністрів України, охоплюють:

створення та функціонування місць тимчасового проживання (протягом 2024 року в таких місцях проживали понад 70 тисяч осіб);

компенсацію за розміщення ВПО у приватних домогосподарствах (протягом звітного періоду таку компенсацію щомісяця отримували понад 65 тисяч домовласників);

компенсацію витрат на житлово-комунальні послуги об'єктів, у яких розміщені ВПО;

забезпечення соціальним житлом;

забезпечення житлом, що призначено для тимчасового проживання;

компенсацію за зруйноване / пошкоджене житло за програмою "єВідновлення";

напрацьований механізм надання субсидій ВПО на оренду житла;

реалізацію низки кредитно-інвестиційних програм тощо.

Оголошення державою протягом звітного періоду обов'язкової евакуації з окремих населених пунктів передбачає подальше взяття відповідальності за планування виїзду, його забезпечення, розміщення осіб та задоволення їхніх первинних базових потреб. Потреба у збільшенні обсягу тимчасового житла для забезпечення розміщення ВПО відразу після переміщення та у впровадженні середньострокових і довгострокових рішень для забезпечення їх житлом не втрачає актуальності.

Оцінювання реальних потреб та можливостей громад у забезпеченні доступу до житла ускладнено відсутністю механізму його проведення. При цьому проблемними залишаються питання формування єдиної інформаційної бази житлових та інших приміщень, придатних для тимчасового проживання (перебування) ВПО, впровадження механізмів реалізації ВПО житлових прав, права на адекватний та гідний рівень життя з оцінюванням наявних та можливих ресурсів, у тому числі фінансових.

Вже на початку своєї роботи Комісія розробила Дорожню карту проведення системного аудиту та інвентаризації об'єктів усіх форм власності, які потенційно можуть бути використані для вирішення проблеми забезпечення житлом ВПО.

20 листопада 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо додаткових заходів, пов'язаних із забезпеченням внутрішньо переміщених осіб житлом", вже підписаний Президентом України, проект Закону напрацьовано та внесено на розгляд Верховної Ради народними депутатами України – членами Комісії.

Законом визначено механізм проведення обстеження всіх об'єктів нерухомого майна, придатних для проживання ВПО. Дані, отримані за результатами проведеного обстеження, будуть включені до Інформаційно-аналітичної системи об'єктів нерухомого майна для забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом. Ухвалення Закону слід розглядати як перший крок до забезпечення комплексного вирішення питання житлових прав ВПО.

Закон, серед іншого, на час дії воєнного стану та протягом трьох років після його припинення або скасування надає повноваження Кабінету Міністрів України встановлювати порядок передачі в оренду для проживання ВПО майна закладів освіти (професійної, професійно-технічної, вищої), за умови що відповідні будівлі і споруди не використовувалися за призначенням станом на початок навчального року та протягом останніх 12 місяців, що йому передували.

Важливою новацією Закону є надання державним та комунальним підприємствам, громадським об'єднанням та благодійним організаціям права на отримання у пільгову оренду (без проведення аукціону) майна для тимчасового проживання ВПО.

Вирішенню житлових проблем внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, було присвячено майже кожне засідання Комісії.

Особливу увагу, зокрема під час виїзних засідань, Комісія приділяла розгляду питань про роботу обласних державних (військових) адміністрацій (далі – ОВА) та органів місцевого самоврядування. Під час виїзних засідань члени Комісії та інші запрошені здійснювали моніторинг місць тимчасового проживання, мали можливість безпосередньо ознайомитися з умовами проживання, доступністю інфраструктури, станом інтеграції ВПО в життя нових громад тощо. За результатами моніторингу, а також повідомлень членів Робочої групи Комісії щодо шляхів вирішення проблеми забезпечення ВПО житлом були виявлені об'єкти нерухомості, відремонтовані / реконструйовані за кошти міжнародних донорів, не включені до переліку місць тимчасового проживання. У зв'язку з цим Комісією запропоновано Прем'єр-міністрові України надати доручення місцевим органам виконавчої влади провести аналіз об'єктів нерухомості державної та комунальної власності, що були модернізовані / реконструйовані за кошти міжнародних донорів для забезпечення житлових потреб ВПО у кожному регіоні, та розглянути можливість подальшого включення таких об'єктів до переліку місць тимчасового проживання ВПО.

Рішенням від 5 грудня 2024 року Комісія підтвердила важливість захисту житлових прав мешканців місць тимчасового проживання. Серед іншого, рекомендовано розробити та впровадити комплекс заходів для місцевих адміністрацій, що включають, зокрема, формування фонду тимчасового житла, створення інтерактивних мап місць розміщення, а також проведення повного моніторингу умов проживання.

Окремо акцентовано увагу на забезпеченні прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Необхідно визначити перелік місць тимчасового проживання, що відповідають вимогам доступності та безбар'єрності, – обладнаних пандусами, адаптованими санітарними вузлами, написами шрифтом Брайля тощо. Також запропоновано встановити граничний термін приведення місць тимчасового проживання у відповідність з вимогами не пізніше 1 червня 2025 року.

Відзначена позитивна практика окремих областей. Так, у Хмельницькій та Закарпатській областях діють регіональні програми компенсації частини процентної ставки для придбання житла в рамках державної кредитної програми "єОселя" для окремих категорій громадян, у тому числі для ВПО.

Комісія розглянула стан реалізації державних програм пільгового кредитування ВПО для забезпечення можливості придбання ними житла, розширення та підвищення доступності таких програм. Кількість ВПО, які мають бажання та можливість придбати житло за пільговим кредитом, у десятки разів перевищує пропозицію держави щодо реалізації цього попиту. Тому Комісія запропонувала Прем'єр-міністрові України здійснити пошук зовнішніх та перерозподіл внутрішніх ресурсів для забезпечення доступу ВПО до іпотечного кредитування за кредитною ставкою до 3 % річних та розміром першого внеску до 6 %.

Також Комісія звернулася до Представництва Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні та Товариства Червоного Хреста України з проханням розглянути можливість відновлення фінансування програми "Прихисток" відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року № 333 на наступний період, щонайменше на період опалювального сезону 2024–2025 років. Прем'єр-міністрові України було рекомендовано вжити необхідних заходів, що включають, серед іншого, проведення перемовин з міжнародними партнерами; щодо відновлення фінансування програми "Прихисток". 24 жовтня 2024 року було поінформовано про продовження дії програми до кінця 2024 року.

З метою пошуку шляхів вирішення проблем ВПО з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін та труднощів і проблем територіальних громад була налагоджена взаємодія з представниками організацій громадянського суспільства та міжнародними організаціями, які долучалися до напрацювання рішень Комісії. Така практика взаємодії на рівні парламенту має поглиблюватися.

З метою розроблення, моніторингу та оцінювання ефективності реалізації державної, зокрема житлової, політики Комісія приділяла увагу комунікації безпосередньо з внутрішньо переміщеними та іншими особами, постраждалими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Так, під час виїзних засідань члени Комісії відвідували місця тимчасового проживання, а також регіональні представництва, хаби різних волонтерських, благодійних організацій, зокрема, громадської організації "ВПО України". Членами Робочої групи Комісії щодо шляхів вирішення проблеми забезпечення ВПО житлом під головуванням народного депутата України М.М. Ткаченка здійснені візити до місць тимчасового проживання ВПО в різних областях і громадах України. У таких поїздках неодноразово виявлялися проблеми, які не висвітлювалися органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

За підтримки Програми USAID "Рада: наступне покоління" було організовано парламентсько-муніципальний форум-діалог "Житло для внутрішньо переміщених осіб" (15–17 травня 2024 року, Закарпатська область) та парламентсько-громадський форум-діалог "Посилення захисту прав ВПО" (21–23 жовтня 2024 року, м. Хмельницький). Обидва заходи стали майданчиком для формування діалогу між органами державної влади всіх рівнів, органами

місцевого самоврядування та іншими зацікавленими сторонами, визначення основних проблем у сфері житлової політики, розроблення шляхів їх вирішення. Цей діалог має посилюватися з метою забезпечення реалізації вже ухвалених ініціатив, оскільки питання розміщення та забезпечення житлом внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, і надалі залишається актуальним та потребуватиме подальшої уваги.

Для вибудовування діалогу та посилення підтримки використовувалися також міжнародні майданчики. Так, під час сесій Парламентської асамблеї ОБСЄ протягом 2024 року голова Комісії П. Фролов підкреслював чіткі кроки, які робить Україна для пошуку власних внутрішніх ресурсів і створення прозорих ефективних та підзвітних механізмів для відбудови, залучення іноземних інвестицій.

З метою формування єдиної державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема забезпечення житлових прав ВПО, Комісія провела робочі зустрічі з Прем'єр-міністром України Д.А. Шмигалем, Віце-прем'єр-міністром України – Міністром з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України І.А. Верещук, Віце-прем'єр-міністром з відновлення України – Міністром розвитку громад та територій України О.В. Кулебою, Міністром соціальної політики України О.І. Жолнович, Міністром фінансів України С.М. Марченком, Головою Фонду державного майна України В.С. Ковалем, заступниками Керівника Офісу Президента України І.А. Верещук, В.Ф. Микитою та іншими високопосадовцями. Заступник Керівника Офісу Президента України І.Р. Мудра брала участь у засіданні Комісії. Члени Комісії також долучалися до роботи тимчасового консультативно-дорадчого органу Кабінету Міністрів України – Координаційного штабу з питань забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Надання фінансової допомоги внутрішньо переміщеним та іншим особам, постраждалим внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України

Одним з елементів підтримки ВПО протягом всього періоду збройної агресії Російської Федерації проти України залишається гуманітарна та фінансова допомога. Відповідно до Плану гуманітарних потреб і реагування, консолідованого Управлінням ООН з координації гуманітарних справ (ОСНА), у 2024 році гуманітарної допомоги потребували понад 14,6 млн українців, тобто близько 40 % нинішнього населення України. Згідно з прогнозами такі тенденції зберігатимуться й 2025 році.

У 2024 році надання ВПО допомоги на проживання здійснювалося згідно з Порядком надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року

№ 332. Така допомога виплачується ВПО щомісяця у розмірі 3000 грн – для осіб з інвалідністю та дітей, 2000 грн – для інших осіб.

У березні 2024 року допомогу отримали лише 716,5 тисяч ВПО порівняно з 2,5 млн ВПО на кінець 2023 року. Таке різке скорочення кількості отримувачів пов'язано з впровадженням заявницького принципу для більшості категорій отримувачів, а також нових критеріїв призначення допомоги на новий шестимісячний період.

У зв'язку з цим Комісія наголошувала на категоричній неприйнятності стрімкого, майже у 4 рази, зменшення кількості ВПО, які отримують допомогу на проживання, та скорочення обсягу допомоги у 2024 році майже на 25 % внаслідок таких необґрунтованих та спірних рішень. Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією невідкладно внести зміни до актів Кабінету Міністрів України з метою автоматичного продовження (збереження) виплат для переважної більшості ВПО, які отримували таку допомогу 2023 року, а також вишукати можливість для збереження обсягу фінансування, передбаченого для виплати допомоги на проживання ВПО, на рівні 2023 року, а в разі погіршення ситуації щодо наявності ресурсів зовнішнього фінансування Державного бюджету України на 2024 рік – на рівні, передбаченому Законом України "Про Державний бюджет України на 2024 рік".

Станом на листопад 2024 року, кількість ВПО, які отримували допомогу на проживання, зросла та становила близько 1,2 млн осіб. Виплата допомоги на проживання ВПО здійснюється за рахунок і в межах коштів, передбачених за бюджетною програмою "Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини" (КПКВК 2501530), головним розпорядником бюджетних коштів якої є Міністерство соціальної політики України.

Завдяки рішенням Комісії та роботі членів Комісії у Законі України "Про Державний бюджет України на 2025 рік" обсяг коштів на виплату допомоги на проживання ВПО у 2025 році збільшено на 1 млрд грн – з 48,5 млрд грн у проекті, внесеному Кабінетом Міністрів України на розгляд парламенту, до 49,5 млрд грн у прийнятому Законі. При цьому, на жаль, загальний обсяг фінансування зменшився порівняно тим, що був передбачений у Законі України "Про Державний бюджет України на 2024 рік" (57 млрд грн). Крім того, завдяки пропозиціям народних депутатів України – членів Комісії 4 млрд грн у 2025 році буде спрямовано на виплату компенсації за зруйноване житло за програмою "єВідновлення".

Водночас з метою гарантування надання ВПО хоча б мінімальної допомоги на проживання народними депутатами України – членами Комісії розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням результатів оцінювання задоволення потреб та ступеня інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем фактичного проживання

(реєстр. № 10382 від 28.12.2023 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43458>).

Законопроект встановлює чіткі підстави відмови у призначенні або припинення виплати щомісячної допомоги на проживання, зокрема:

повернення до покинутого місця проживання, виїзд за кордон без поважних причин на тривалий строк, подання недостовірних відомостей у документах для отримання допомоги;

наявність у власності житла площею не менше 13,65 метра квадратного на одного члена сім'ї, але не менше 25 метрів квадратних на сім'ю, на підконтрольній Україні території або отримання компенсації за пошкоджене чи зруйноване житло з державного бюджету;

придбання автомобіля або іншого рухомого майна вартістю більше 30 мінімальних заробітних плат (для транспортного засобу, з року випуску якого минуло 8 років і більше, – більше 50 мінімальних заробітних плат) або наявність на депозитному рахунку в банку такої суми, або придбання нерухомості на суму більше 50 мінімальних заробітних плат;

наявність середньомісячного доходу в розмірі більше двох мінімальних заробітних плат на одну особу;

перебування на повному державному утриманні у відповідних інтернатних закладах або місцях позбавлення волі;

невжиття заходів щодо працевлаштування – для працездатних осіб.

Крім того, законопроектом передбачено, що розмір, порядок і тривалість виплати такої допомоги встановлюються Кабінетом Міністрів України з урахуванням оцінювання потреб ВПО та ступеня їх інтеграції за місцем фактичного проживання. Завдання розроблення методології здійснення оцінювання потреб ВПО є вкрай нагальним з огляду на те, що на основі результатів такого оцінювання мають ґрунтуватися державні рішення щодо забезпечення житлом, зайнятості ВПО тощо.

Головний з опрацювання законопроекту № 10382 Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин на своєму засіданні 9 лютого 2024 року рекомендував Верховній Раді України за результатами розгляду в першому читанні прийняти його за основу.

Окремим рішенням Комісія звернулася до Голови Верховної Ради України, голів депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України щодо невідкладного включення до порядку денного пленарного засідання Верховної Ради України та підтримки законопроекту № 10382, проте законопроект досі не внесено на розгляд Верховної Ради України.

Надання фінансової допомоги та інших гарантій ВПО на підставі здійсненого оцінювання потреб ВПО на різних етапах переміщення, що є важливим інструментом підтримки, передбачено новою редакцією Закону

України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", внесеною на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України – членами Комісії. Текст законопроекту напрацьований із залученням усіх стейкхолдерів, зокрема центральних та місцевих органів виконавчої влади, громадськості та експертного середовища, рад з питань внутрішньо переміщених осіб усіх областей (реєстр. № 120301 від 11.12.2024 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45414>).

Законопроект було презентовано на парламентсько-громадському форумі-діалозі "Посилення захисту прав внутрішньо переміщених осіб", проведеного за сприяння Програми USAID "Рада: наступне покоління" 22 жовтня 2024 року в м. Хмельницькому, та надано усім зацікавленим для внесення пропозицій і рекомендацій.

Так, нова редакція базового Закону України "Про захист прав внутрішньо переміщених осіб" передбачає, зокрема:

законодавче визначення термінів "покинуте місце проживання", "адаптація", "інтеграція", "реінтеграція", "місце тимчасового проживання" та інших;

обов'язкові заходи державної підтримки на різних етапах переміщення: евакуація, адаптація, інтеграція, повернення;

здійснення оцінювання потреб ВПО на різних етапах переміщення, на підставі результатів якого мають прийматися рішення щодо обсягу додаткових гарантій ВПО, наприклад надання фінансової допомоги;

повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань внутрішньо переміщених осіб;

здійснення соціальних і пенсійних виплат ВПО на загальних підставах за місцем фактичного проживання;

здобуття освіти у формі та в закладі освіти, у тому числі переміщеному, за вибором ВПО, її батьків чи інших законних представників;

гарантії житлових прав ВПО, зокрема регулювання діяльності місць тимчасового проживання, визначення об'єктів, придатних для розміщення ВПО, тощо;

участь ВПО у прийнятті рішень на місцевому рівні через інструменти локальної демократії, шляхом залучення до роботи рад з питань внутрішньо переміщених осіб як консультативно-дорадчих органів місцевих рад, пропозиції яких мають розглядатися в обов'язковому порядку.

З метою консолідації зусиль держави та міжнародних партнерів у пошуку шляхів та засобів вирішення питання забезпечення ВПО фінансовою підтримкою Комісія за сприяння Програми USAID "Рада: наступне покоління" провела конференцію на тему: "Грошова допомога внутрішньо переміщеним особам", яка відбулася 17 червня 2024 року у м. Києві. Конференція об'єднала

різні групи зацікавлених сторін, включаючи представників міжнародних та національних гуманітарних організацій, провідних експертів у сфері гуманітарного реагування, представників законодавчої, виконавчої гілок влади, керівників ОВА, голів територіальних громад, керівників всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування. Загалом у заході взяли участь 130 осіб офлайн та більше 1500 онлайн.

Результатом конференції стало проголошення Спільної заяви Комісії та Робочої групи з питань грошової допомоги в Україні (Ukrainian Cash Working Group), якою запропоновано владі України та міжнародним партнерам у подальшому консолідувати зусилля для забезпечення плідної співпраці, мобілізації та розширення концентрації та нарощення ресурсів з метою надання грошової допомоги ВПО.

Комісія спільно з Робочою групою з питань надання грошової допомоги Україні та міжнародними і національними гуманітарними організаціями, які у 2022–2023 роках надали постраждалим українцям грошову допомогу в обсязі 3 млрд доларів США, ініціювала напрацювання рішень щодо:

створення цифрової платформи для визначення людей, які потребують гуманітарної допомоги, на основі списків бенефіціарів державних програм соціальної допомоги;

надання гуманітарним організаціям цифрового доступу до даних про доходи та соціальні виплати з метою визначення пріоритетних для надання допомоги груп населення з низьким рівнем доходу;

розроблення двосторонніх механізмів перенаправлення коштів на програми гуманітарного та соціального захисту та каталогу програм соціального захисту;

посилення координації діяльності національних і міжнародних гуманітарних організацій на загальнодержавному та місцевому рівнях шляхом запровадження спеціальних урядових координаторів для підвищення ефективності співпраці;

внесення змін до законодавства щодо нульового оподаткування гуманітарної допомоги.

Члени Комісії звертали увагу на необхідність подальшої фінансової підтримки України і на міжнародних майданчиках. Так, голова Комісії П. Фролов на засіданні Комітету з питань міграції Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі – Комітет ПАРЕ) 29 травня 2024 року закликав парламентаріїв держав – членів Ради Європи продовжувати мобілізацію ресурсів для підтримки постраждалих українців та вживати заходів для збільшення фінансової та гуманітарної допомоги саме ВПО з метою запобігання їх переміщенню до держав – членів Європейського Союзу або на тимчасово окуповані території України. Резолюція про швидкі та довгострокові рішення щодо захисту прав переміщених українців схвалена Парламентською Асамблеєю Ради Європи у червні 2024 року. Цей документ, серед іншого, містить заклик до держав –

членів Ради Європи щодо надання коштів для переселення та реінтеграційної допомоги українцям, які повертатимуться додому після війни.

Положення щодо необхідності задоволення базових потреб ВПО, які в умовах зменшення допомоги можуть перебувати на межі виживання, за пропозицією голови Комісії П. Фролова включено до підсумкової декларації Парламентської Асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі, ухваленої за підсумками щорічної сесії 29 червня – 3 липня 2024 року в м. Бухаресті (Румунія).

Під час цієї сесії 1 липня 2024 року відбувся окремий захід (side event) на тему: "Посилення підтримки переміщених осіб України", організований делегаціями України, Румунії та Норвегії, в якому взяли участь понад 50 парламентаріїв держав – членів ОБСЄ, зокрема президентка ПА ОБСЄ, Спеціальна доповідачка ООН з прав людини та внутрішньо переміщених осіб, голова Комітету зовнішніх справ та міжнародної торгівлі Сенату Канади, голова делегації США у ПА ОБСЄ, експерти, які обговорили шляхи посилення підтримки ВПО з використанням внутрішніх ініціатив та міжнародної допомоги. Діалог охопив різноманітні механізми, запроваджені українським парламентом з 2022 року. Обговорення було спрямоване на формулювання стратегічних рішень та політичних рекомендацій для оптимізації підтримки в майбутньому, забезпечуючи більш ефективне задоволення потреб ВПО.

Враховуючи тривалі негативні тенденції, зокрема щодо евакуації населення з територій, які постійно зазнають російських атак, надання допомоги на проживання має залишатися одним з аспектів підтримки ВПО для їх адаптації за новим місцем проживання. Подальша підтримка осіб, які зазнали внутрішнього переміщення з 2014 року, повинна ґрунтуватися на оцінюванні їхніх потреб, враховувати ступінь інтеграції за місцем фактичного проживання та має бути прогнозованою.

Компенсація завданих шкоди і збитків та сприяння репараційним виплатам

Згідно з даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України за два роки загинули понад 10 тисяч цивільних осіб, майже 20 тисяч осіб були поранені. Кількість осіб з інвалідністю зросла з 6,7 % (на початок 2022 року) до 7,4 % (на кінець 2023 року) загальної кількості населення, тобто майже на 300 тисяч осіб. Фактичні показники можуть бути значно вищими, оскільки значна частина воєнних злочинів скоєні на територіях України, які наразі є тимчасово окупованими.

Під час міжнародного круглого столу на тему: "Відшкодування руйнувань, втрат і травм, спричинених агресією Російської Федерації проти України", що відбувся 18–19 березня 2024 року в м. Варшаві (Республіка Польща), голова Комісії П. Фролов, запрошений на цей захід Головою Офісу Ради Європи в Україні, закликав міжнародних партнерів до спільної роботи над

впровадженням міжнародного компенсаційного механізму та до збереження поточної підтримки українців, які страждають від збройної агресії, а також відзначив важливість перебування на порядку денному питань започаткування національного обліку українців, життю та здоров'ю яких завдано шкоди внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, забезпечення фіксування збитків, завданих юридичним особам, у тому числі суб'єктам господарювання, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, а також максимального збереження доказів, що підтверджують заподіяння шкоди та збитків, у тому числі рухомому майну.

Зазначена позиція відображена і в рішеннях Комісії. Так, Комісія запропонувала Кабінету Міністрів України запровадити національну систему обліку та фіксування збитків, завданих збройною агресією юридичним особам України, та збитків, завданих внаслідок знищення (пошкодження) окремих категорій рухомого майна, а Міністерству охорони здоров'я України – невідкладно вирішити питання фіксування та обліку мінно-вибухових травм та іншої шкоди здоров'ю, яких зазнають громадяни України та інші цивільні особи, які звертаються до медичних установ України, внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

У своїх рішеннях Комісія не раз звертала увагу на необхідність забезпечення реалізації механізмів надання компенсації для відновлення окремих категорій нерухомого майна, пошкодженого та знищеного внаслідок збройної агресії, правові та організаційні аспекти яких визначені Законом України "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України", з використанням електронної публічної послуги "єВідновлення". Відзначивши загалом успішність дій та заходів у цьому напрямі, Комісія запропонувала Кабінету Міністрів України невідкладно визначити особливості проведення обстеження пошкоджених та знищених об'єктів нерухомого майна, розташованих на тимчасово окупованих територіях України та в районі проведення бойових дій, з використанням позитивного експерименту аерозйомки для фіксування збитків у м. Мелітополі Запорізької області та забезпечити виплату компенсації.

Комісія також запропонувала Кабінету Міністрів України проаналізувати можливість надання компенсації власникам вцілілого нерухомого майна на тимчасово окупованих територіях України та в районі проведення бойових дій після юридичного оформлення відмови від права власності на таке майно на користь держави Україна, у тому числі шляхом проведення консультацій та переговорів з міжнародними партнерами України щодо вишукування фінансових ресурсів для здійснення таких виплат.

Досі не запроваджено і облік шкоди, завданої до 24 лютого 2024 року, в Державному реєстрі майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Комісія своїм рішенням рекомендувала Кабінету Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення та поширення механізму виплати компенсації за зруйноване житло, починаючи з 2014 року, та обліку таких об'єктів.

На загальнодержавному рівні розробляється механізм фіксування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі життю та здоров'ю людини, зокрема у вигляді єдиної бази даних, до якої з усіх державних реєстрів (систем) має надходити відповідна інформація.

Комісія рішенням від 10 квітня 2024 року визнала за необхідне створити консолідовану національну систему управління базами даних (єдиний реєстр) постраждалих осіб, немайнові права яких було порушено у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, починаючи з 2014 року, яка буде синхронізована з міжнародним Реєстром збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України, утвореним згідно з резолюцією Комітету міністрів Ради Європи від 12 травня 2023 року, а також прискорити розгляд та прийняття відповідного законопроекту. Вже 20 листопада 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" № 4071–ІХ, що визначає правові та організаційні засади створення та функціонування Системи обліку інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, а також регулює відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України.

Крім того, 20 листопада 2024 року Комісія звернулася до Кабінету Міністрів України з пропозицією невідкладно спрямувати прогнозований на кінець 2024 року залишок (економію) коштів за бюджетною програмою КПКВК 2501530 "Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини" Державного бюджету України на 2024 рік обсягом орієнтовно 15 млрд грн на видатки за програмою "єВідновлення" для виплати ВПО компенсації за знищене житло.

4 грудня 2024 року Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна" № 4114–ІХ, ініційований народними депутатами України – членами Комісії, який визначив пріоритетне право ВПО на отримання компенсації за знищене житло за програмою "єВідновлення", а також дав змогу спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на

2024 рік у розмірі близько 15 млрд грн на виплату компенсації за знищене житло майже 10 тисячам родин ВПО, втричі збільшивши кількість родин, що отримали нову оселю замість знищеної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Президент України підписав Закон 6 грудня 2024 року, 11 грудня 2024 року він набрав чинності.

Компенсація завданих шкоди і збитків, сприяння репараційним виплатам потребують подальшої консолідації загального стратегічного та бюджетного планування, управління даними та розроблення відповідних цифрових рішень, що забезпечать отримання компенсації особами, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, починаючи з 2014 року. Відповідні напрацювання і надалі здійснюються народними депутатами України – членами Комісії.

Заходи парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади

Реалізуючи заходи парламентського контролю, Комісія розглянула стан виконання міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади операційного плану заходів з реалізації у 2023–2025 роках Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року (далі – Стратегія), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 312-р. Комісія визнала роботу органів виконавчої влади щодо виконання Стратегії недостатньою, адже частина ключових заходів у відповідному періоді не були виконані, насамперед через те, що методика оцінювання потреб ВПО з урахуванням критеріїв вразливості перебувала у процесі розроблення, фонд житла для тимчасового проживання був недостатнім, не створено електронний кабінет внутрішньо переміщеної особи, не забезпечено пільгове кредитування ВПО для здобуття освіти.

Кабінету Міністрів України запропоновано актуалізувати положення Стратегії з урахуванням поточного стану та основних потреб ВПО, а керівникам міністерств та інших центральних органів виконавчої влади – невідкладно вжити заходів для виконання визначених завдань та заходів. Втім, станом на кінець звітнього періоду, проект змін, напрацьований Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, не внесено на розгляд Кабінету Міністрів України. Не затверджено і програмні документи щодо забезпечення зайнятості, забезпечення житлом ВПО.

Комісія заслухала стан виконання Стратегії усіма обласними державними та Київською міською військовою адміністраціями, а також місцевими радами найбільших міст України. Органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування запропоновано посилити роботу щодо формування фонду житла та проведення інвентаризації об'єктів нерухомого майна, придатних для проживання ВПО, а начальникам ОВА – покращити роботу консультаційних кол-центрів (гарячих телефонних ліній) для надання ВПО актуальної інформації щодо евакуації, переміщення та розміщення на території областей.

Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією доручити органам виконавчої влади спільно з органами місцевого самоврядування розробити програми забезпечення соціальним житлом переселенців, у тому числі шляхом викупу житла на вторинному ринку.

Комісія провела п'ять виїзних засідань у регіонах України, зокрема в с. Тур'я Пасіка Ужгородського району Закарпатської області, м. Дніпрі, м. Одесі, м. Хмельницькому та в с. Войнівка Приютівської селищної громади Олександрійського району Кіровоградської області. На виїзних засіданнях розглядалися питання діяльності військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо задоволення потреб ВПО та ефективність витрачання бюджетних коштів на ці цілі. Заслухано представників органів виконавчої влади Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Хмельницької, Тернопільської та Чернівецької областей.

За результатами виїзних засідань, інформації, наданої ОВА, що відображає різний характер впроваджених заходів щодо адаптації та інтеграції ВПО, Комісія рекомендувала Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Тернопільській, Хмельницькій та Чернівецькій ОВА з метою покращення умов проживання та забезпечення прав ВПО на території області провести комплексний моніторинг місць тимчасового проживання, інших об'єктів, в яких розміщені ВПО, та за його результатами розробити комплекс заходів для покращення умов проживання ВПО, зокрема матеріально-технічного облаштування, підвищення рівня доступності медичних, освітніх та соціальних послуг, забезпечити інформування таких осіб щодо можливості проживання в таких об'єктах, а також розглянути можливість підготовки програми відшкодування процентів за житловими кредитами для ВПО, які мешкають на території області.

Крім того, Одеській та Закарпатській ОВА рекомендовано посилити роботу щодо об'єктів, які були відвідані членами Комісії під час виїзних засідань та не відповідають критеріям щодо функціонування місць тимчасового проживання ВПО.

Окремо розглянуто питання щодо об'єктів, у яких проживають ВПО, в с. Фонтанка Одеського району Одеської області (вул. Степова, 13) (щодо надання ВПО згоди на добровільний переїзд та розміщення в місцях тимчасового проживання, що відповідають критеріям, визначеним Кабінетом Міністрів України) та в м. Одесі (вул. Успенська, 4) (щодо оголошення та проведення тендера на виконання робіт з ремонту системи електропостачання, погашення заборгованості за спожиту електроенергію, відновлення електропостачання на об'єкті).

Луганській ОВА запропоновано значно збільшити питому вагу видатків обласного бюджету та бюджетів територіальних громад Луганської області на задоволення потреб ВПО, особливо щодо забезпечення їх житлом.

Державній аудиторській службі України запропоновано провести державний фінансовий аудит бюджетів Донецької, Луганської та Херсонської областей, а також бюджетів окремих територіальних громад.

Комісія також звернулася до Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської ОВА з проханням організувати збирання, оцінювання, аналіз та узагальнення інформації про кількість громадян України, житло яких зруйновано або пошкоджено внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, на тимчасово окупованих територіях та територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, в межах адміністративних кордонів областей, про орієнтовний розмір завданих збитків (шкоди) внаслідок руйнування або пошкодження житла на таких територіях.

Комісією вжито заходів реагування щодо ситуацій, які можуть містити ознаки складу злочину, стосовно забезпечення прав та інтересів ВПО. Так, Комісія звернулася до Генерального прокурора з вимогою взяти під особистий контроль кримінальне провадження за фактом можливої розтрата посадовими особами Лисичанської міської військової адміністрації Луганської області бюджетних коштів у сумі понад 50 млн грн під час придбання закладу для тимчасового проживання ВПО у Кіровоградській області, а також рекомендувала ініціювати відсторонення від виконання посадових обов'язків відповідних посадових осіб і проведення службового розслідування. У результаті підслідність у кримінальному провадженні за частиною четвертою статті 191 Кримінального кодексу України визначена за Національним антикорупційним бюро України. Досудове розслідування зазначеного кримінального провадження триває. За Розпорядженням Президента України № 97/2024-рп від 5 вересня 2024 року В. Шибіка звільнено з посади начальника Лисичанської міської військової адміністрації Северодонецького району Луганської області.

Предметом розгляду Комісії були також питання щодо:

заходів з підтримки українців, які через збройну агресію Російської Федерації проти України перебувають за кордоном;

реалізації права на освіту ВПО, українськими дітьми та молоддю, які перебувають та тимчасово окупованих територіях України;

залучення громадян до діяльності рад з питань внутрішньо переміщених осіб;

невідкладних заходів для посилення захисту прав ВПО в питаннях надання соціальних послуг, зайнятості.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, за межами України станом на середину липня 2024 року перебувало близько 6 млн громадян України. За інформацією закордонних дипломатичних установ України, орієнтовна кількість громадян України за кордоном становить 7,7 млн, з яких 5,3 млн (69 %) – у державах – членах Європейського Союзу. Цей показник протягом 2024 року не змінювався.

З огляду на це, Комісія відзначила, що в умовах значного збільшення навантаження внаслідок вимушеного переміщення мільйонів українців через збройну агресію Російської Федерації проти України, закордонні дипломатичні установи України продовжили належне виконання функцій щодо захисту, підтримки та надання консульських послуг громадянам України за кордоном. Разом з тим Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозиціями щодо збільшення штатної чисельності консульських посадових осіб у закордонних дипломатичних установах України у державах з найбільшою кількістю переміщених українців, вдосконалення механізму фінансування послуг з оформлення та виготовлення паспортних документів, впровадження цифровізації та автоматизації консульських послуг. Прем'єр-міністру України запропоновано вжити заходів для розроблення стратегії повернення українців в Україну, а також збереження зв'язків з Україною тих українців, які залишаються за кордоном, рекомендувавши Міністерству закордонних справ України утворити відповідну робочу групу із залученням представників Комісії, громадських об'єднань та експертного середовища.

Під час Міжнародного освітнього саміту, що відбувся в м. Мюнхені (Федеративна Республіка Німеччина), голова Комісії П. Фролов разом з керівниками та представниками міністерств освіти України, Чеської Республіки, Республіки Австрія та федеральної землі Німеччини – Баварії під час спілкування з парламентаріями Бундестагу наголосив, що українським дітям потрібні інтеграція і адаптація, а не асиміляція, а також вніс конкретні пропозиції щодо захисту права на освіту українських дітей за кордоном: включення української мови до переліку іноземних мов, які можуть бути вибрані учнями як друга іноземна мова у країні перебування; особливий підхід та підтримка дітей, які зазнали травматичного досвіду через війну або виїхали з тимчасово окупованих територій (надання психологічної допомоги, допомоги в адаптації, супровід соціального педагога); підготовка вчителів мови як іноземної (у закладах за кордоном); запровадження в університетах Німеччини та інших країн навчальних програм з підготовки перекладачів з німецької (іншої іноземної) мови на українську мову, щоб виключити використання перекладу з/на російську мову.

Комісія запропонувала Міністерству освіти і науки України спільно з Міністерством закордонних справ України з метою захисту права на освіту українських дітей за кордоном посилити роботу із сприяння відкриттю українських закладів освіти за кордоном, у тому числі суботніх і недільних шкіл, з українськими програмами навчання та забезпеченням їх необхідними навчальними матеріалами.

Підкреслюючи, що питання забезпечення доступу постраждалих громадян до освіти визначено пріоритетом держави та відповідно має перебувати в фокусі діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, Комісія у своєму рішенні від 24 липня 2024 року визнала положення наказу Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Порядку та умов здобуття загальної середньої освіти в комунальних закладах загальної середньої

освіти в умовах воєнного стану в Україні" від 13 червня 2024 року № 850 неприйнятними та наголосила на необхідності проведення з цих питань консультацій з громадськістю, експертним середовищем, органами місцевого самоврядування, освітянами, іншими зацікавленими особами. Прем'єр-міністрові України запропоновано вжити заходів для забезпечення безперервності освітнього процесу на тимчасово окупованих територіях України відповідно до українських стандартів, відновлення української системи освіти на деокупованих територіях та реінтеграції учасників освітнього процесу, а також для посилення роботи Міністерства освіти і науки України з метою забезпечення реалізації права на освіту дітьми, постраждалими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема ВПО, дітьми і молоддю, які проживають на тимчасово окупованих територіях України.

Народні депутати України – члени Комісії розробили та внесли на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про внесення зміни до частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України щодо фінансування військових ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою (реєстр. № 12272 від 02.12.2024 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45328>). Законопроект спрямований на недопущення припинення фінансування спеціалізованих закладів освіти, релокованих з тимчасово окупованих територій та із зон ведення бойових дій. До видатків, що здійснюються з обласних бюджетів, запропоновано віднести фінансування військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою, без застосування умови проживання на відповідній території певної кількості учнів закладу.

Комісія своїм рішенням від 23 жовтня 2024 року звернулася до Президента України з проханням підписати прийнятий парламентом Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування", положення якого передбачають визначення ВПО жителями територіальних громад, що надає їм можливість користування всіма інструментами локальної демократії.

Як раніше наголошувала Комісія, статтею 8 Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" визначено, що внутрішньо переміщені особи реалізують своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах у порядку, встановленому законом. Водночас можливість участі у прийнятті рішень на місцевому рівні через інструменти демократії та відповідно впливу на формування місцевої політики у питаннях, що стосуються цієї групи населення, залишається законодавчо не визначеною.

Підкреслюючи важливість забезпечення системної роботи рад з питань внутрішньо переміщених осіб, утворених при обласних, Київській міській, районних державних (військових) адміністраціях та органах місцевого самоврядування, що має позитивний вплив на вирішення проблем ВПО, Комісія відзначила необхідність посилення ролі та впливу самих ВПО на діяльність

не лише органів, при яких утворені відповідні ради, а й на загальнодержавному рівні. Для загальної координації роботи всіх рад з питань внутрішньо переміщених осіб Комісія вважає за необхідне утворити на загальнодержавному рівні орган, що буде забезпечувати справедливе та пропорційне представництво, в якому вплив на прийняті рішення матимуть виключно ВПО, а не представники органів державної влади чи органів місцевого самоврядування.

Комісія звернулася до Прем'єр-міністра України з пропозицією сприяти створенню загальнодоступної інтерактивної мапи, яка міститиме інформацію про ради з питань внутрішньо переміщених осіб, зокрема про їхній склад, інформацію про проведення та протоколи засідань, рішення, звіти тощо, та забезпеченню її подальшого адміністрування. Восени 2024 року така інтерактивна мапа запрацювала та доступна до перегляду.

Рішенням від 23 жовтня 2024 року Комісія схвалила Концепцію законодавчого врегулювання забезпечення впливу внутрішньо переміщених осіб на прийняття рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях через ради з питань внутрішньо переміщених осіб та асоціації внутрішньо переміщених осіб.

Однією з провідних тем парламентсько-громадського форуму-діалогу "Посилення захисту прав внутрішньо переміщених осіб", що відбувся 21–23 жовтня 2024 року в м. Хмельницькому, був розвиток системи соціальних послуг для ВПО та сприяння їх зайнятості. Враховуючи панельну дискусію та позиції зацікавлених сторін, а також аналітичні звіти "Зайнятість внутрішньо переміщених осіб" та "Доступ до соціальних послуг населення, яке постраждало внаслідок збройної агресії Російської Федерації", Комісія запропонувала Кабінету Міністрів України забезпечити розроблення та затвердження державної політики у сфері зайнятості, що передбачатимуть підтримку громадян, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, включаючи ВПО, передовсім нещодавно переміщених. Запропоновано також забезпечити розроблення та затвердження Стратегії розвитку системи надання соціальних послуг в Україні та плану заходів з її реалізації з дотриманням вимог Закону України "Про соціальні послуги" і з урахуванням найкращої світової практики, спрямовані на подолання наслідків триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України. Зазначені напрями потребують підвищеної уваги органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Результати діяльності Комісії

Комісія успішно завершила свою річну діяльність, виконуючи в повному обсязі всі основні завдання, визначені Постановою Верховної Ради України "Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 21 грудня 2023 року № 3535–ІХ.

Протягом звітного періоду:

1) Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна" від 4 грудня 2024 року № 4114–ІХ, який надав ВПО пріоритетне право на отримання компенсації за знищене житло за програмою "єВідновлення", а також дозволив спрямувати залишок коштів Державного бюджету України на 2024 рік у розмірі близько 15 млрд грн на виплату компенсації для близько 10 тисяч родин ВПО, що втричі більше за кількість нових осель, вже отриманих за цією програмою. Цей Закон підписано Президентом України 6 грудня 2024 року, 11 грудня 2024 року він набрав чинності;

2) Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо додаткових заходів, пов'язаних із забезпеченням внутрішньо переміщених осіб житлом" від 20 листопада 2024 року № 4080–ІХ, що передбачає проведення обстеження всіх об'єктів нерухомості, в яких можуть проживати ВПО, та створення Інформаційно-аналітичної системи об'єктів нерухомого майна для забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом, у тому числі у формі загальнодоступної інтерактивної мапи, в якій буде доступна інформація про технічний стан об'єкта, його фото, кількість місць для проживання, обсяг потенційних інвестицій для приведення у належний для проживання стан. Важливо, що ВПО зможуть обирати об'єкт, в якому вони хотіли б проживати, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування – комунікувати з міжнародними партнерами щодо залучення необхідних ресурсів для проведення необхідного ремонту та введення об'єкта в експлуатацію. Цей Закон підписано Президентом України і опубліковано 5 грудня 2024 року;

3) Верховна Рада України підтримала внесення запропонованих Комісією змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2025 рік", якими 1 млрд грн додатково спрямовано для виплати ВПО допомоги на проживання, а також 4 млрд грн – компенсації за пошкоджене або знищене нерухоме майно за програмою "єВідновлення";

4) напрацьовано нову редакцію Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" (реєстр. № 12301 від 11.12.2024 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45414>), що є важливим кроком у формуванні державної політики, що відповідає сучасним викликам. Закон не лише забезпечує захист прав ВПО, а й сприяє їх інтеграції та створює умови для відновлення життя в нових реаліях;

5) Комісією розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України:

проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням результатів оцінювання задоволення потреб та ступеня інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем

фактичного проживання (реєстр. № 10382 від 28.12.2023 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43458>);

проект Закону України про внесення зміни до частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України щодо фінансування військових ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою (реєстр. № 12272 від 02.12.2024 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45328>);

проект Закону України про внесення зміни до статті 5 Закону України "Про статус гірських населених пунктів в Україні" щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб (реєстр. № 12300 від 11.12.2024 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45416>);

5) розглянуто 63 питання щодо захисту прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, зокрема щодо вирішення житлових питань, компенсації завданих збитків, шкоди, надання фінансової допомоги, зайнятості, доступу до соціальних, освітніх, медичних послуг, стану біженців за кордоном, евакуації, готовності громад до прийому нових ВПО тощо. Щодо більшості ухвалених рішень вжито заходів реагування Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

6) Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України прийнято низку рішень за зверненнями Комісії, зокрема прийнято за основу проект Закону України про захист персональних даних (реєстр. № 8153 від 25.10.2022 – доступ за посиланням: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40707>), прийнято Закон України "Про облік інформації про шкоду, завдану особистим немайновим правам фізичних осіб внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України" від 20 листопада 2024 року № 4071–IX, Кабінетом Міністрів України забезпечено продовження строку подання заяви на призначення допомоги на проживання ВПО та інформування щодо такого порядку, створення загальнодоступної інтерактивної мапи рад з питань внутрішньо переміщених осіб, що демонструє вплив рішень Комісії;

7) Комісією вжито заходів реагування щодо ситуацій, які можуть містити ознаки складу злочину, за фактом можливої розтрати посадовими особами Лисичанської міської військової адміністрації Луганської області бюджетних коштів у сумі понад 50 млн грн під час придбання закладу для тимчасового проживання ВПО у Кіровоградській області. Досудове розслідування зазначеного кримінального провадження триває, начальника Лисичанської міської військової адміністрації Северодонецького району Луганської області звільнено із займаної посади.

Рекомендації Комісії

Діяльність Комісії протягом звітнього періоду виявила гостру необхідність розроблення низки законодавчих ініціатив, спрямованих на забезпечення прав і свобод постраждалого населення, а також важливість регулярного здійснення заходів парламентського контролю для вжиття необхідних заходів органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. За звітний період Комісією була охоплена лише частина першочергових питань за визначеними напрямками.

Беручи до уваги продовження збройної агресії Російської Федерації проти України, наслідком якої є зростання кількості постраждалого населення, продовження функціонування у Верховній Раді України колегіального органу, основним завданням якого є захист прав таких осіб, залишається вкрай необхідним. Отже, рекомендовано утворення Тимчасової спеціальної комісії з такими напрямками діяльності на наступний строк.